

Milli Kitabxana

HƏBİBİ

ŞEİRLƏR

"ŞƏRQ-QƏRB"
BAKI-2006

1

Milli Kitabxana

Bu kitab "Həbibli. Şeirlər" (Bakı, Yazıçı 1980) nəşri əsasında təkrar nəşrə hazırlanmışdır

Toplayanı və tərtib edəni:
Redaktoru:

Əzizağa Məmmədov
Aidə Paşayeva

894.361 I-dc21

AZE

Həbibli. Şeirlər. Bakı, "Şərq-Qərb", 2006, 88 səh.

Külliyyatı bizə gəlib çatmamış, XIV əsrin görkəmli Azərbaycan şairi Nəsimi ilə XVI əsrdə yaşamış böyük Füzuli dövrləri arasında yetişən klassik Azərbaycan şerinin görkəmli nümayəndəsi Həbibinin bu kitabda qəsidələri, qəzəlləri, müsəddəs və qitədən ibarət 47 şeri toplanmışdır. Bu şeirlər müxtəlif mənbələrdən, ayrı-ayrı cümlələrin səhifələrindən köçürülmüşdür. Sadə və rəvan dildə yazılmış bu şeirlərdə xalq poeziyasının böyük təsiri aydın hiss olunur.

ISBN 10 9952-34-019-2

ISBN13 978-9952-34-019-8

© "ŞƏRQ-QƏRB", 2006

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

İLHAM ƏLİYEVİN

“Azərbaycan dilində latın qrafikası

ilə kütləvi nəşrlərin həyata

keçirilməsi haqqında”

12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı

ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına

hədiyyə edilir

FÜZULİNİ HEYRAN EDƏN ŞAİRİMİZ

XV əsrin sonlarında Azərbaycanda Ağqoyunluların: hakimiyyəti dövründə yetişən görkəmli şairlərdən biri də Həbibidir. Həbibini onun təxəllüsüdür. Şairin əsil adına heç bir mənbədə rast gəlmirik. Nəsimi məktəbinin davamçısı olan, onun poetik ənənələrinə sadıq qalan Həbibini, şeirlərində həyata nikbin baxışı, dünyəvi meyilləri inkişaf etdirmişdir. Lakin öz sənətkar qələmi ilə böyük Füzulini belə heyran edən şairin divanı və ya külliyyatı hələlik bizə gəlib çatmamışdır.

Həbibini Azərbaycanda, Göyçayın Bərgüşad kəndində anadan olmuşdur. Onun həyatının ilk dövrü haqqında Şah İsmayıl Xətayinin oğlu Sam Mirzənin (1517-1576) 1550-ci ildə yazdığı “Təhfeyi-Sami” təzkirəsində məlumat verilmişdir. Yoxsul bir ailədə dünyaya gələn Həbibini uşaqlığını çobanlıqla keçirmiş, bir təsadüf nəticəsində saray mühitinə düşmüş və Uzun Həsənin ikinci oğlu Sultan Yaqubun himayəsində tərbiyə alıb yetişmişdir. Sam Mirzə, Həbibinin uşaq yaşlarında ikən Sultan Yaquba rast gəlməsi hadisəsini xatırladaraq nağıl edir ki, bir gün Sultan Yaqub ovda imiş, yamacda otlayan quzuları görmüş və bunların kimə məxsus olduğunu öyrənmək üçün mülazimlərindən birini oraya yollamışdır. Həbibinin yanına gələn mülazim

quzuların kiminki olduğunu soruşmuşdur. Cavab almadıqda sualını bir daha təkrar etmişdir. Zəkali və hazırcavab Həbibini ilə mülazim arasında söhbət belə olmuşdur:

Mülażim; - Bu quzular kimindir?

Həbibini: - Qoyunların.

Mülażim: - Kəndinizin böyükləri kimlərdir?

Həbibini: - Öküzlər hamıdan böyükdür.

Mülażim: - Mən onu soruşmuram, insanları qarşılayan kimlərdir, deyirəm.

Həbibini: - Sənin kimi əziz adam gəlinə onu qarşılayan köpəklərdir.

Bu cavablardan qəzəbə gələn mülażim türkcə deyir:

- Ay, nə çapaydım səni!

Həbibini:

- Çap gör ki, yoldaşların getdi, - demişdir. Mülażim bu söhbəti padşaha ərz etmiş və bu gənc çobanın hazırcavablığı onun xoşuna gəldiyi üçün Həbibini öz tərbiyəsi altına almışdır. Həbibini də zəka və istedadı sayəsində şair olmuşdur...

Şeir və mədəniyyətə yüksək qiymət verən Sultan Yaqubun (1478-1490) hakimiyyəti zamanı Ağqoyunlu dövlətinə Azərbaycan, İraqi-Əcəm, İraqi-Ərəb, Fars, Kirman və Şərqi Anadolunun bəzi sahələri daxil idi. Saraya gələndə Həbibinin 12-15 yaşlarında olduğunu fərz edə bilərik. Belə çıxır ki, şair 1470-1475-ci illər arasında doğulmuşdur. Həbibinin həmin tarixdə doğulduğunu ədəbiyyatşünas Salman Mümtaz (Sultanüşşüərə Həbibini. "Füqərə füyuzatı",

№3, 1921, səh.31-35), türk alimi Mehmed Fuad Köprülü ("Darülfünunun ədəbiyyat fakültəsi məcmuəsi". VIII c, sayı 5, İstanbul, 1932, səh.88), akademik Həmid Araslı (Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. I c, Bakı, 1943, səh.186-187) və professor M.Y.Quluzadə də (Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. I c, 1960, səh. 340-341) təsdiq edirlər.

1490-cı ildə Sultan Yaqubun ölümündən sonra hakimiyyət uğrunda Ağqoyunlu varisləri arasında yenidən ciddi ixtilaf başlandı. On ilə qədər davam edən bu didişmədən Səfəvilər hakimiyyətinin əsasını qoyan Şah İsmayıl Xətayi bacarıqla istifadə etdi. İsmayıl 1502-ci ilin əvvəlində Ağqoyunlular hakimiyyətinin birinci qolu olan Əlvənd Mirzə hakimiyyətini tamamilə məğlubiyyətə uğrattı. Bir az sonra Ağqoyunlu dövlətinin Sultan Muradın başçılıq etdiyi ikinci qolu üzərində də qələbə qazandı. 1502-ci ildə Səfəvilər hakimiyyəti adı ilə məşhur olan bu dövlətin siyasi mərkəzi Təbriz şəhəri elan edildi.

Ağqoyunluların hakimiyyəti devrildikdən sonra Həbib Şah İsmayılın sarayında böyük nüfuz qazanmış və hətta Məliküşşüəralıq mövqeyinə qədər yüksəlmişdir. Azərbaycan dilində gözəl şeirlər yazan Şah İsmayıl Xətayinin Həbib kimi böyük bir şairə yüksək qiymət verməsi də çox təbiidir. Bundan başqa, Sam Mirzə Şah İsmayılın Həbibiyə zarafatla "Gürzəddin" ləqəbini verdiyini qeyd edir ki, bu hökmdar şair ilə Həbib arasında səmimi dostluğu və yaxınlığı göstərir.

1514-cü ildə I Sultan Səlim Səfəvi hökmdarı Şah İsmayıl müharibə elan etdi. Mənbələrdə göstərilir ki, Çaldıran müharibəsindən sonra Həbib ömrünü Türkiyədə keçirmişdir. Lakin nə Azərbaycan, nə İran, nə də osmanlı mənbələrində şairin öz doğma vətəninə ayrılıb Türkiyəyə getməsinin səbəbləri barədə dürüst məlumat yoxdur. XVI əsr osmanlı təzkirəçisi Aşiq Çələbi Sultan Bəyazid hakimiyyətinin sonlarında Həbibinin Türkiyəyə gəldiyini, "əhli-elm-şivə və səyahət-pişə" bir şəxsiyyət olduğunu qeyd edir. İkinci Bəyazidin hakimiyyəti isə 1481-1512-ci illər arasında olduğundan Həbibinin 1512-ci ildən bir qədər əvvəl Türkiyəyə gəlməsi anlaşılır. M.F.Köprülü daha mötəbər məlumat verir: "Bu xüsusda bizi aydınlata biləcək bir tək mənbə "Camiünnəzair"dir. Bu mühüm məcmuəsini 1512-ci (hicri 918-ci) ildə tamamlayan Hacı Kamal oraya Həbibinin bir çox şeirlərini almış olduğundan şairimizin Türkiyəyə hər halda bundan bir kaç yıl əvvəl gəlmiş və şöhrətinin yayılmış olması icab edər. Buna görə Həbib Şah İsmayılın məyyətinə təxmini olaraq 1502-1516 yıllar arasında bulunmuş olmalıdır" (göstərilən əsəri, səh.88).

Lakin mənbələrdə Həbibinin Səfəvi sarayındakı görkəmli mövqeyindən əl çəkib Türkiyəyə gəlməsinin səbəbi, Türkiyədə necə yaşaması, İstanbulda və ya Anadolunun başqa şəhərlərində məskən salması barədə heç bir məlumat yoxdur. Həbibinin nə zaman öldüyü barədə də mənbələrdə heç bir qeydə rast gəlmirik. Lakin Lətifinin I Səlim dövründə, yəni 1520-ci ildən əvvəl öldüyünü söyləyir.

Övliya Çələbi isə "Cəfərabad təkyəsi"ndə şairin dəfnindən bəhs edərək yazır: "Kəndusi əcəmdir (azərbaycanlı olmasına işarə edilir-Ə.M.). Şah Səlim əvvəlin nüdəmasındandır. Həqqa ki, pakizə əşarı vardır. Bu, Südlücədə Cəfərabad təkyəsində mədfundur" (İsmayıl Hikmət, Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. I cild, Azərənəşr, 1928, səh.240).

Göründüyü kimi, bu məlumatlar Həbibinin Anadoluda da bir şair kimi böyük şöhrət qazandığını təsdiq edir.

* * *

Həbibini XIV əsr görkəmli Azərbaycan şairi Nəsimi ilə XVI əsrdə yaşamış böyük Füzuli arasında yetişən qüdrətli bir şairdir. Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, şairin əsərləri bizə tamamilə gəlib çatmamışdır. Həyat və sənətkarlığı barədə ilk və dəyərli məlumat verən Sam Mirzədən sonra Türkiyə təzkirəçilərindən Lətifi, Aşıq Çələbi və Həsən Çələbi, XVII əsrdə övliya Çələbi, XIX əsrdə Şəmsəddin Sami ondan qısa şəkildə bəhs etmişlər.

Həbibinin həyatı və yaradıcılığı haqqında bizim dövrümüzdə ilk dəfə 1921-ci ildə mərhum ədəbiyyatşünas Salman Mümtaz yazmışdır. O, Sam Mirzənin Həbibini haqqında fars dilində verdiyi maraqlı məlumatı Azərbaycan dilinə tərcümə etmiş və onu istedadlı bir şair kimi tanıtmışdır. S.Mümtaz çap etdirdiyi məqaləyə Həbibinin məşhur:

Gər səninçün qılmasam çak, ey büti-nazik bədən,
Gorum olsun bu qəba, əgнімdə pırahan kəfən –

beyti ilə başlayan qəzəlinin və Füzulinin onun bu şerinə yazdığı təxmişi daxil etmişdir (göstərilən əsəri, səh.31-35). Oxuculara təqdim olunan bu "Şeirlər" kitabına isə şairin 47 şeri daxil edilmişdir. Müxtəlif mənbələrdən əldə edilən bu şeirlərdən yeddi bənddən ibarət olan müsəddəs (altılıq) Rusiya Elmlər Akademiyası Sankt-Peterburq bölməsinin Əlyazmalar şöbəsində (inv. №341), üç qəzəl Azərbaycan MEA-nın M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda (A-340/11918) 1636-cı ildə tərtib edilmiş cümgün 54a, 59b, 112a vərəqələrində saxlanılır. Bunlardan aşağıdakı mətə ilə başlayan iki qəzəl başqa mənbələrdə yoxdur:

Xabi-qəflətdən oyansun eşqi-dildar istəyən,
Bülbülü-şuridə olsun vəsli-gülzar istəyən.

(var. 54a)

və

Şol mübarək zatına işim sənadır, yə nəbi,
Asilik bimarına adın şəfadır, yə nəbi.

(vər. 112a)

Bundan başqa, Salman Mümtaz fondunda 4 qəzəl və Əlabbas Müznibin şəxsi fondunda isə 3 qəzəl saxlanılır.

Milli Kitabxana

S.Mümtazın arxivində olan aşağıdakı mətlə ilə başlayan iki qəzələ digər mənbələrdə rast gəlmədik:

Ey afitabi-dövlət, vey kövkəbi-hidayət,
Ey mətləyi-təcəllə, vey nuri-bibidayət.

və

Müstədam olğıl həmişə, ey gözəl xanım mənim,
Gözləri nərgiz, yüzü gül, zülfi reyhanım mənim.

(ƏYİ, arx.38, Q-4[1 14])

Əlabbas Müznibin şəxsi fondunda saxlanılan Həbibə şeirlərindən aşağıdakı mətlə ilə başlayan bir qəzəl başqa mənbələrdə yoxdur:

Ey ağzı qönçə, çöhrəsi gül, xətləri səmən,
Zülfi bənöfşə, hüsni çəmən, boyu yasəmən.

(ƏYİ, arx.37, Q-13(316))

Beləliklə, kitaba daxil edilmiş 47 şeirdən 42-si qəzəl, biri tövhid, biri müsəddəs, ikisi qəsidə və biri qitədir. Buradakı qəzəllərdən çoxu isə M.F.Köprülü tərəfindən yuxarıda adı çəkilən XVI əsr müəlliflərindən Hacı Kamalın "Camiunnəzair" əlyazma məcmuəsindən seçilib çap edilmişdir.

Kitaba daxil edilən bu şeirlərdən aydınlaşır ki, Həbibə qəzəl tərzində daha çox müvəffəq olmuşdur. Onun qəzəlləri və bir müsəddəsi XV əsr Azərbaycan poeziyasının gözəl nümunələridir.

* * *

XIV əsrdə Nəsimidən sonra, onun qüvvətli ədəbi təsirinə məruz qalan bir çox Azərbaycan şairləri kimi, Həbibinin yaradıcılığında da hürufilik özünü aydın göstərmişdir. Bundan başqa, XV əsr Ağqoyunluların və Şirvanşahların hakimiyyəti zamanı vəhdəti-vücut, başqa sözlə, panteizm dünyagörüşü qüvvətlənmişdi. Bu dövrün şairlərində dini ehkamlara, etiqadlara qarşı mübarizə ümumi bir hal almışdı. Eləcə də, bu ayinlərdə sufiliklə heç bir əlaqəsi olmayan hisslər, düşüncələr panteist anlayışı ilə örtülüb, ona məxsus istilahlarla icra olunurdu. Bu dövrün başqa Azərbaycan şairləri kimi Həbibinin də üslubunda bir sadəlik, səmimilik özünü göstərirdi. Şah İsmayıl Xətayi kimi şairlər xalq ruhuna yaxın heca vəznə ilə şeirlər yazırdı. Odur ki, Həbibinin ədəbi şəxsiyyət kimi təşəkkülündə XV əsr Azərbaycan ədəbiyyatının bu ümumi cəhətini aydın görürük. Lakin şairə Nəsiminin təsiri daha qüvvətli olmuşdur.

Həbibinin əlimizdə olan şeirlərində sufi təbirləri, istilahları tez-tez gözə çarpır. Burada olan eşq, aşiq, məşuq, meyxana, xərabat, cami-Cəm, vaiz və onun mürşidinin tənqidi şairin panteist dünyagörüşü ilə bağlı olub ilahi eşq anlayışına daban-dabana zidd idi. Azad düşünən bütün ədəbi simalar kimi Həbibini də öz şeirlərində insan ləyaqətini, mənəvi gözəlliyini, məhəbbətini din və təriqət ehkamlarına qarşı qoymuşdur.

Həbibini orta əsr elmlərini - nücüm-astronomiyanı, Şərq ədəbiyyatının böyük nümunələrini və eləcə də şahmat

oyununu gözəl bilirdi. Bu cəhətlər onun poeziyasında da əks olunmuşdur.

Həbibini yalnız Azərbaycanda deyil, İraqda yaşayan poeziyaya, osmanlı-türk ədəbiyyatına da güclü təsir göstərmişdir.

Azərbaycan ədəbiyyatında Həbibini şeirlərinin Şah İsmayıl Xətayi, Füzuli, XVI əsrdə yaşamış Ruhi Bağdadi və XIX əsrdə İsmayıl bəy Nakamın yaradıcılığına müsbət təsir göstərdiyini də qeyd etməliyik. Bunlardan başqa Həbibinin: "Dün gördüm ol nigari-tərəbnakü ərcimənd" mısrası ilə başlayan məşhur müsəddəsinə bir sıra Azərbaycan və türk şairləri nəzirələr yazmışlar.

Həbibini, eləcə də, Azərbaycan və Yaxın Şərqi xalqlarının zəngin ədəbi irsi ilə tərbiyələnməmişdir. Həbibinin bir sıra şairlərə, o cümlədən XV əsr Azərbaycan şairi Xəliliyə nəzirəsi vardır. Türk ədəbiyyatşünası Mehmed Fuad Köprülünün apardığı tədqiqata görə Həbibini, türk şairləri Şeyxiyə, Səfaiyə, Əhməd Paşaya, Cəlaliliyə, İbrahim bəyə, Öməriyə, Həmdiyə, Rəvaniyə, Ədriyə də nəzirələr yazmışdır.

Şah İsmayıl Xətayi öz qocaman müasiri məliküşşüərə Həbibinin şeir sənətinə çox yüksək qiymət vermiş və bu cəhətdən şairin Həbibiyə yazdığı nəzirələr maraqlıdır. Həbibinin daha sonralar Füzuli tərəfindən təxmis edilmiş məşhur qəzəlinə Xətayinin nəzirə yazdığı:

Səndən özgə yarını olsa, ey pərivəş simtən,
Asitanın çevrəsində qoy ki, xak olsun bədən -

mətləli qəzəli diqqəti cəlb edir.

Yenə də Həbibinin:

Görəldən zülli-ənbərbarın, ey dust,
Pərişandır bu diləfgarın, ey dust –

mətləli başqa bir lirik qəzəlinə Xətayi:

Bu aləm hüsnünə heyrandır, ey dost,
Sənə bu qönçə ləb xəndandır, ey dost –

nəzirəsini aydın və səlis bir dildə yazmışdır.

XVI əsrdə osmanlı-türk təzkiyəçilərindən Aşiq Çələbi, Həbibidən bəhs edərkən onun elm əhli olduğunu göstərmişdir. Aşiq Çələbi bundan sonra onun öz əsərlərində sufi təsirini qeyd edib, müsəddəsindən aşağıdakı ilk bəndi nümunə götürmüşdür:

Dün gördüm ol nigari-tərəbnakü ərcimənd,
Kafur əliylə dəstələnmiş ənbərin kəmənd,
Baxdım şikənci-türrəsinə zarü müstəmənd,
Bir şəxsi-natəvan oturur gardənində bənd,
- Kimdir bu miskin, ol no rəsondır? - dedim, dedi:
-Züllim kəmondi tutsağı canındurur sənin.

Həbibinin bu şəri Füzulinin ən məşhur şeirlərindən biri olan və:

Dün sayə saldı başıma bir sərvi-sərbülənd
Kim, qəddi dilruba idi, rəftari dilpəsənd –
beyti ilə başlayan müsəddəsinin yaranmasına səbəb olmuşdur.

Həbibinin müsəddəsinə nəzirə yazanlar XV-XVI əsrdə yaşayan şairlər ilə məhdudlaşmamışdır. Həbibiyə təqlid və nəzirələr yazılması XIX və XX əsrin əvvəllərinə qədər də davam etmişdir.

XVI əsrin birinci yarısında yaşamış görkəmli şair Ruhi Bağdadinin nəzirəsində deyiliş tərz, işlətdiyi kəlmələr və hisslərinin ifadəsi baxımından Həbib və Füzulinin təsiri açıq-aydın hiss olunur.

Yenə də eyni əsrdə yaşamış təzkirəçi Lətifi şairin özünəməxsus bir "tərz və üslubu" olduğunu söylədikdən sonra ona bəslədiyi rəğbəti göstərmişdir. Bu sözlərə əlavə olaraq, Həbibinin Füzuli tərəfindən təxmis edilən məşhur qəzəlinə yazdığı gözəl bir nəzirəni də qeyd etmişdir. Az sonra Türkiyə təzkirəçilərindən Həsən Çələbi isə iki əvvəlki təzkirənavislərin dediklərini yalnız ümumiləşdirə bilmişdir. Təzkirəçilərdən sonra Türkiyədə Hacı Kamal tərəfindən Həbibinin 1512-ci ildə tərtib olunmuş "Camiünnəzair" (Nəzirələr məcmuəsi) əsərinə yazılan nəzirələri də qeyd etmək lazımdır. Bunlar XVI əsr şairlərindən Nişançı Cəfər, Çakəri, Səfai, Nişani, Həyati, Tutmaci kimi şairlərin nəzirələridir.

* * *

Həbibinin dili ilə əksər halda xalq ifadə tərzinə yaxın, sadə və bədi, əksəriyyətin anlama biləcəyi poeziya dilidir. Burada çətin anlaşılan ərəb və fars tərkibləri azdır, şeirlərində ən zəruri hallarda ağır tərkiblərə yol verilir. Həbib şeirlərində dilin təbiiliyinə, canlılığına, sadə və aydın yazıl-

masına meyil göstərmişdir. Bu baxımdan aşağıdakı misralara diqqət edək:

Mən deməzmiydim ki, bir gün ağlıyasdır gülən?

Səadətli ayağının tozu hər başa kim qonsa...

Tutam ömrüm kimi zülfün ucun bərk...

Al əlindən ayağı, qoy ayağında başuni...

Dərdinin dərman yerində görmüşəm.

Aşiqin yanmaqdan özgo dordino dərmanı yox.

Can verib bir can üçün yansa Həbib, qəm deyil.

Gözdən axan cigərdəki qanındürür sənin... və s.

Həbibinin şeirlərindən götürülən belə sadə, səmimi, xalis Azərbaycanca deyilmiş misralara, xalq ifadələrinə onun başqa şeirlərində də tez-tez rast gəlmək olar.

Həbibinin əldə edilən şeirlərini çapa hazırlarkən şairin dilinə xas olan söz və ifadələr olduğu kimi saxlanmışdır. Məsələn, kitabda işarə əvəzlilikləri əslində olduğu kimi: ol, şol, şu, ana (ona), anda (onda), anuncün şəklində yazılmışdır. Yalnız "mana", "sana" əvəzlilikləri yerinə görə iki formada mana - mənə, sana – sənə şəklində getmişdir. Ayrı-ayrı sözlər mətndə olduğu kimi: tapun (səcdə), başun (başın),

bərü (bəri), əlümə (əlimə), yürək, ayruq (qeyri, artıq), yanağun, yüzün; müxtəlif feil formaları mətndə olduğu kimi: ur (vur), edib, doğıldan (doğulan andan), görüngil (görünginən), yaşarduqca (yaşadıqca) və s. şəkillərdə getmişdir.

Həbibî şeirlərində fonetik cəhətdən diqqəti cəlb edən bir çox sözlərin əvvəlində işlənən cingiltili "q" samiti mətndə olduğu kimi qamu (hamı), qaçan (haçan) şəklində saxlanılmışdır.

Şeirlərin mətnlərində bəzən qafiyə və rədif xətlərinə də rast gəlmək olur. Belə hallar Həbibî şeirlərində yalnız bir nüsxəsində olduğu üçün bərpa olunmadı. Bir-iki yerdə beytlərin daxilində oxunulmayan və bəzən də yanlış yazılan misralar üç nöqtə (...) ilə əvəz edilmişdir. Eləcə də misra daxilində bərpa edilən sözlər orta mötərizəyə [] alınmışdır.

Kitabın sonunda şeirlərdə işlədilən ərəb, fars sözlərinin, çətin anlaşılan arxaik kəlmələrin, tərkiblərin lüğəti verilmişdir.

Əzizəğa Məmmədov

Tövhid

Ədəmdən ta ki, aləm oldu peyda,
Bulunmadı tapuna misli həmta.
Sana kim bənziyə, ey dilruba, kim
Ki, sənsən o əltafi-əsli həyula¹.
Xəyalın xeylidür, ey şahi-əzəm,
Edən canü könül mülkünü yəğma.
Pərişan zülfinin sevdalarından
Dimağım doldu fasid fikri-sevda.
Ləbi-ləlin fəraqından axıbdır
Gözüm hər dəmbədəm xuni-suvəyda.
Gözüntək görmədi bir fitnə əngiz
Olaldan dövrü-aləm çeşmi bina.
Görəldən nərgisi-məxmurin, ey dust,
Cəhan xalqına oldum məstü rüsva.
Cəhanda qalmadı bir zərrə zülmət,
Olaldan gün yüzün nuri hüveyda.
Cəmalin müşəfin eynim görəldən,
Könülə rövşən oldu sirri-əsma.

¹ Misrada vəzn xətası vardır.

Yüzündür ayəti-Səbülməsani,
Sözündür xud əsəh-əsməi-hüsna.
Xətü xalındürür əbcəd hürufi,
Oxudun Lamü Badir, Kaf ilə Ha.
Qiyamət qamətini görən eydür:
Bələmidir bu, yaxud qəddi-bala.
Yüzünü hər ki, gördü barəkallah,
Dedi: zi hüsn içində vəchi-ziba.
Yüzündür cənnəti-firdövs-i-əla
Ki, Ta ha oxur onda haqq təala.
Şu kim tövhidə qaildir əhəd der
Sənə, ey hüsn içində fərdi-yekta.
Xəti-yaqutini can müşəffində,
Həbiba, dəsti-qüdrət etdi inşa.
Vücudi-kainatın cümlə sənsən,
A cudi binəhayət, fəzli-mövla.
Həqiqət sənsən, ol məzhər, həqiqət
Ki, məzhərdir sənə sər cumlə əşya.
Əgər aşiq və gər məşuq sənsən,
Gəh Adəm qorsan¹ adın, gəh Həvva,
Gəhi Məcnun olursan Leyli iyçün,
Gəh olursan geri Məcnuna Leyla.
Gəhi Vamiq, gəhi Əzra olursan,

¹ Qoyarsan

Gəhi Yusif, gəh olursan Züleyxa.
Gəhi Əhməd, Əlisən, gəh Xədicə,
Gəhi Məryəm olursan, gəh Məsiha...
Gəhi surət olursan, gəh məni.
Gəhi əsma olursan, gəh müsəmma.
Eşidir bu sədayi xəlqi-aləm
Ki, səndədir səməna və ətəna.
Günəşdən kəndözünü zahir etdin,
Qamu şeydə görəməz leykir əmə.
Dü aləmdə nə kim var cümlə sənsən,
Əgər əsfəl əlavü, yaxud əla.
Görünürsən bu kəsət aləmində,
Bəsirət əhlinə pünhanü peyda.
Səni hər şeydə gördü çün Həbibü,
K-o layi nəfy edüb, eydür ki, lilla.
Bilürsən k-ol fəqiri müstəhəqdir,
Nola hüsnün zəkətin etsən ita.
Təmənnayi visalındır, həmin bəs,
Əgər imruz əlavü, yuxu¹ fərda.
Anın məqsudi sənsən gecə-gündüz,
Səni səndən edər hər dəm təməna.
O huri-cənnətü rizvani anmaz,
Edəldən rövzəyi-hüsnün tamaşa.

¹ Yaxud

Qəsidələr

Müavin mana ol Sübhan olursa,
Bədəndə ruhi-qüdsi can olursa,

Tutam ömrüm kimi zülfün ucun bərk,
Nigara, vəslinə dərman olursa.

Çü cövhər dür saçam ol dəm gözümdən,
Xəyalin lütf edüb mehman olursa.

Necə etsün qərarı can saçınla
Ki, sir nə əhdü, nə peyman olursa.

Sən ol sultani-cansan, ey diləfruz
Ki, qapında sığar, min xan olursa.

Nə qəm, sən Xosrovin min cani-Şirin
Səri-zülfində sərgərdan olursa.

Yüzün nuri edər şəksiz hidayət,
Saçın küfri mənə iman olursa.

Səadət bulur ol dəm nəhsi-əkbər,
Qapunda, ey Günəş, dərbən olursa,

Şu fəttan eyninin eyninə gəlməz,
Ucundan dəmdə yüz min qan olursa.

Rüxün şəminə qarşı canı hər dəm,
Nola pərvanəvəş büryan olursa.

Rüxün, zülfün görüb oldum müsəlman,
Olur min illik ol rühbən olursa.

Əgər dünyadəvü üqbadə sənsən,
Həmin cana əzimüşşan olursa.
Oxur can müşəfini bigüman, ol
Xətü xalın kimə bürhən olursa.

Görən şol vəchi-zibanı, nigara
Nola gər valehü heyran olursa.

Nə sultansan ki, qapunun gədəsi
Durur, min Xosrovü Xaqan olursa.

Erəm ruzi-visalə, ey məhi-növ!
Şəbi-hicranına payan olursa.

Dü aləmdə qəni ola fəqirin,
Qapundan fəzl ilə ehsan olursa.

Qamu dərdü fəraqindən həmin bəs,
Bu aşiq dərdinə dərman olursa.

Həyati-cavidan bula Həbibü,
O qaşın eydinə qurban olursa.

2

Əla, ey dilbərim, yarım, xərabat,
Dilü can içrə dildarım, xərabat.

Bu viran dil sarayın vəsl əlilə
Yap, ey lütf issi memarım xərabat.

Məni zar etməsün, de, xari-hicrin,
A can bağında gülzarım, xərabat

Məni şol cami-meydən məst eylə
Ki, sənsən sətri-əsrarım, xərabat.

Mənim bu mənləyim, mülkümü yağma
Çün etdin, türkü tatarım, xərabat.

Məhəllən gülxaninin guşəsidir,
Sığincım, bürcümü barım, xərabat.

Girov olsun da piri-meyfiruşə
Mürəqqa, cübbə, dəstarım, xərabat.

Ümidim bad etmə, badə vergil,
Ey abu xakimü narım, xərabat.

Ənasir, şeş cəhatü həft kövkəb,
Bu doqquz çərxi-dəvvarım, xərabat.

Əgər sufi vicudi nur olursa,
Hədisü nəqlü əxbarım, xərabat.

Kəlamü hikmətü elmi-lədünni
-Mənim mehrimdir, ənvaram, xərabat.

Bəyanü məntiqü qanuni-heyət,
Qəzəl, qövlilə əşarım, xərabat.

Dəfū neyü udu şeşta çəngü bərbət,
Mənim təsnifi-ədvarım, xərabat.

Məşami-canə ətrin buyun irgər,
A tıbb ənfəs, əttarım, xərabat.

Şu firovni gözünlə qarə zülfin
Olaldan bərü səhharım, xərabat.

Dəli-divanə oldum məst gözündən,
Bil, ey danayi-buşyarım, xərabat.

Həbibiniyc ed istiğfarü tövbə¹
Ki, əzəldən oldun əhranın, xərabat.

Könül çirkin yu getsin Fəzl əliylə,
A tahir, pak əbharım, xərabat.

Məni bu ikilikdən birə irgər,
A həftü pəncümü çarım, xərabat.

¹ Necə istiğfar və lövbə edə

Qəzəllər

I

Dərdi-eşqə hər ki, ol dəmsaz ola
Ol gərək labüd ki, əhli-raz ola.

Aşiqi-sadiq odur məşuqunun
Yoluna can tərək edə, sərbaz ola.

Dəmdə min gəz qal edərsə aşiqi,
Qənzəsi məşuqunun xud az ola.

Aşıqa, cövrü cəfavü dərdü qəm,
Zövqü şadi, hüsnü xülqü naz ola.

Hər məzəllət ki, irişə məşuqdən,
Aşiqə xud ol qəmu ezaz ola.

Aşiq anda necə tövbə edə kim,
Abü səbzə, şahidü mey saz ola.

Erişməz şol hümanın zülfinə
Mürği-dil gər şahinü şahbaz ola.

Ey Həbib, xoşdürür cami-şərab,
Xassə kim, məhbubi xoş avaz ola.

2

Hər kimə həmrah Fəzlullah ola,
Ana fəzli-feyz ol Allah ola.

Hər nə kim edər kişi, ey yol əri,
Ol gərək kim, həsbətən lillah ola.

Eşqi-məşuqə qul olan sidq ilə
Dünyəvü üqba içində şah ola.

Aşiqin işi gərək şamü səhər
Virdi həsrət göz yaşilə ah ola.

Bu üfüqdən hər sitarə kim doğar,
Mehri-aləm can gögündə mah ola.

Nur ilə rəşən ola bu kainat
Ol səadət nəcmi Şəmsullah ola.

Vəchi-adəmdir sirati-müstəqim,
Ana doğru getməyən birah ola.

Etməyən səcdə mələkvəş adəmə
Divi-məlun, asiyi-gümrah ola.

Öldürür sultan iki aləmdə bəs,
Çün Həbibə hər ki, Abdullah ola.

3

Sünbül saçın gül yüzünə çünkim niqab olur, şəha,
Pünhan olan gözün ol dəm şol afitab olur, şəha,

Ləli-ləbi-yaqutuna can necə təşnə olmasın,
Çünkim anın hər qətrəsi dürri-xoşab olur, şəha.

Yüzünə Zöhrə, Müştəri, Mehr ilə Mah ögünməsin,
K-ol günəşin bir zərrəsi min mahtab olur, şəha.

Mehrinlə kinən odunu canım içində yaxalı,
Eynül-yəqin yerin yüzü eynimdən ab olur, şəha.

Ol dəm ki, sən nuş edəsən cami-səfayi Cəm kimi,
Ləlinə cam erdügünə bağrım kəbab olur, şəha.

Nəzr etdügün bir busəyi dərviş için etsən əda,
Vallahi kim, andan sana min-min səvab olur, şəha.

Lələndürür ehya edən hər dəm o bicismi, vəli,
Sərxoş gözündən sayru can məsti-xərab olur, şəha,

Abi-zülali-vəslinə şol rəsmə təşnədir bu can,
Kim gözlərimə bu cəhan eyni-sərab olur, şəha.

Bağrım qanını gözlərin hər dəm, Həbib, tökdüğü,
Budur ki, rəngin ab ilə ol xoş xizab olur, şəha.

4

Türreyi-tərrarını sən edəlidən piçü tab,
Canü dildən səbrü aram getdi, gəlməz gözə xab.

Valehü heyran olur, hər kim görür gün yüzünü,
Sən necə hurü mələksima bəşərsən, ey şəbab.

Ruxlarınla arizin hər kim görürsə der rəvan,
Zi əcəb qüdrət ki, atəş yanarü həm axar ab.

Pərtövi-hüsnü cəmalın ələmi rövşən qılır,
Sən doğaldan can gögündə, ey qəmərrix, afitab.

Ol siyəhdil mənələrindən əqli-dildir münfəil,
Şol pərişan sünbülündən cana irər iztirab.

Şəhpəri-ərş-aşıyanın, yəni gəməzən, ey sənəm
Məkr ilə yıxdı cəhanı, [aləmi] qıldı xərab.

Ey Həbib, ol həbibin dərdi-eşqi-suzunu
Canü könlün yoldaş eylə kim, budur xeyrül-məab

5

Şu kafər çeşmi gördüm İstefadə,
Ülumi andan etdim istifadə

Ki, ana bənzər dəxi bir büt bulunmaz
Xətavü Çinü Rumü İstivadə.

Şu kəcbaz zülf aldı iki ruh müft,
Dəxi sürməzdən ol xali piyadə.

Sən, ey saqi, əlümə sun, səhər dur,
Səbu - sağər, piyalə - cami-badə.

Düz, ey mütrib, rübabü çəngini rast
İraqü İsfahan ilə Nəvadə.

Gəl, ey sufi, iki kövnnin səfasın
Dilərsən, istə, bul cami-səfadə.

Anın çün hörməti məlum olundu
Kitabi-İsa, Musa, Mustafadə.

Dolaşdı can səri-zülfünə yarın,
O müşkil üqdəyi istər güşadə.

Bu könlüm dərdini sordum təbibə,
Ləbidir, der, dəva dartüşşəfadə.

Həbib, gər dilərsən ömri-baqi,
Özünü fani et darül-fənədə.

6

Erdi qulağıma səhər çün hayü huyi-meykədə,
Dər xastəm, kərdəm səfər ma niz suye meykədə¹.

Rəftəm dər an meyxanəra, didəm bəsi divanəra,
Hər dəm peyapey mikəşəd, əz xom səbuye meykədə².

¹ Qalxıb, biz də meyxanəyə səfər etdik.

² Gedib o meyxanədə bir çox divanə gördüm, hər ləhzə meyxanənin küpündən dalbadal içirdilər.

Bir dәм tәfәrrüc eylәdim, çün ol mәqami-aliyi,
Dәrhal mәst etmiş mәni gördüm ki, buyi-meykәdә.

Piri-muğanın yüzünә tuş oldu ol dәм gözlәrim,
Dedim: nәdir rahi-nicat, ey abi-ruyi-meykәdә.

Qıldı nәzәр çün halimә, bir dolu sundu әlimә,
Dedi tәbәssüm edәрәk: künci-kәdüyi meykәdә.

Ol cami çün nuş eylәdim, bu әqli sәrxoş eylәdim,
Görüb tәәccüb eylәdi cümlә әhli-kuyi-meykәdә.

Sән mәntiqin dәrsin mәнә söylәмә, ey müfti, dәxi,
Hәр müşkili tәhqiқ edәр, çün güftü guyi-meykәdә.

Şol Kәbәyi tәzvir ilә, ey arizu edән kişi,
Olmaq dilәrsән can әmin, et arizuyi-meykәdә.

De Ruhi-Qüdsi bülbülә, taki edә hәrdәм gülgül,
Xamuş etmәkdir müdam, gördün ki, xuyi-meykәdә.

Etgil tәharәt, ey fәqih, qüsl eylәgil pakü lәtif,
Xoş bu rәvan sovidürür çünki abi-cuyi-meykәdә.

Təblü ələm meyxanəyə çək, gəl səhər dur şahvar,
Gördüm ki, çün eylər xuruş süməyi-nayi-meykədə.

Məndən eşit doğru xəbər, edəm sənə söz müxtəsər,
Sən, ey Həbib, dur səhər, et cüstücuylə-meykədə.

7

Bir dəm salınsa çün ol sərv-i-rəvan çəməndə,
Gözüm edər həzaran abi-rəvan çəməndə.

Şövqinə gül yüzünün hər dəm həzar dastan
Edüb bu bülbüli-can, eydür şu an çəməndə.

Zülfin görəli sünbül, gülgün yüzünü lalə,
Hər dəmdə eklədərlər sevdavü qan çəməndə.

Buyi-saçundan erdi badi-bahara çün kim,
Sərməstü dəngü heyran oldu dəvan çəməndə.

Vehyi-rəmim olanlar yəhyil-izam olurlar,
Sən bir nəfəs urarsan ol dəm rəvan çəməndə.

Dövri-zaman içində görmədi bir bəşər heç
Səncileyin pəri-rux, huri-cinan çəməndə.

Şol tiri-qamətini sərvə görürsə doğru,
Qaşm kimə əgilür, olur kəman çəməndə.

Məşuqə eyni sənsən, ey eşq əri Həbibə,
Gərçəksən aşiqanə ol canfəşan çəməndə.

Tut saqinin əlini, qoy başunu ayaqda,
İç cami-eşqi, məst ol sən bu zaman çəməndə.

8

Dur səhər, ey saqi-yi-can, bir qədəh mey sun bizə,
Gözlərin çünkim yədirdi, sehr edib, əfyun bizə.

Valehü biəqlü sərxoş, məstü heyran olmuşuz,
Görünəli şol gözü nərgis, yüzü gülgün bizə.

Ruxların şol cami-Cəm giti-nümadır kim yəqin,
Rövşən ol yüzdən görünür xaliqi-biçün bizə.

Pür edüb peymanəyi, saqi, əlümə sun müdam,
Nuş edəlüm, kim bilür, neydə bu çərxi-dun bizə.

Ol səfa camın peyapey nuş edəlüm, ey həkim,
Çunki ol piri-muğandan oldu bu qanun bizə.

Şol ləbi-yaqutini qut etməkiçün canına,
Dəmbədəm yedirdüğü qandır dili-pürxun bizə.

Ey Həbib, əqli qoy, tut cami-eşqi hər nəfəs,
Şöylə layəqəl əli gör kim gülə Məcnun bizə.

9

Dur uru, ey saqi-yi-məhrü bizə,
Sun bərü bir qaç qədəh vinu¹ bizə.

Ləblərindir gərçi kim, tiryaki-can,
Əfi zülfün içirür ağü bizə.

Gün yüzündən şadü xəndandır könül,
Saçların əbri salar qayğu bizə.

Eyni-aşubi-cahandır gözlərin,
Afəti-can oldu ol cadu bizə.

Rövzəyi-hüsni-camalın görəli,
Hasil oldu cənnəti-minu bizə.

¹ Çaxır, şərab

Gərçi kim səhmi-səadətdir qaşın,
Ox edər tiz ol kəman-əbru bizə.

Dür dişinlə ləli-nabun zövqini
Verməz, ey can, lələvü lələ bizə.

Abi-heyvan çeşməsindən dadlıdır,
Versə ləlin çün bir içim su bizə.

Rəhzəni-candır, Həbib, xaki-dust,
Vəh ki, edər ol dil siyəh hindu bizə.

10

Şol mübarək zatına işim sənadır, ya nəbi,
Asilik bimarına adın şəfadır, ya nəbi.

Ayağın toprağının qədrin nə bilsin hər kişi,
Kun-fəkan ol toprağə kəmtər bəhadır, ya nəbi.

Ey günəş yüzlü həbib, hər kim səni həq bilmədi,
Danla məşərdə anın yüzi qəradır, ya nəbi.

Çün sənin xoşlığına yaratdı sane-aləmi,
Ayağın toprağına aləm fədadır, ya nəbi.

Bu Həbibə xəstəyə qılığıl şəfaət ruzi-həşr,
Çünki əslində sənində aşınadır, ya nəbi.

Ol zaman kim məst qıldı çeşmi məxmurun məni!¹
Xaki-pakə ol dəm etdim, mən fəda canü təni.

Əqlimü fikrim dağıldı, bir yerə cəm olmadı,
Bu pərişan könlümün olalı zülfin məskəni.

Bu cəhanü can dimağın tazəvü xoşbu edər,
Dəprədə badi-səba çünkim şu zülfi-müşkini.

Ey şahənşahi-cəhan, vey padşahi-insü can,
Gör bu bipa, sər-fütadə qandə qalmış məskəni.

Sən məni bir dəmdə min gəz öldürürsən cövr ilə,
Bir nəfəs mən şükrü həmdən qeyri anmazam səni.

Yığmagil ğəm ləşgəriylə, billah, ey sultani-can,
Görəli can Kəbəsinde çün o vəchi-əhsəni.

Bu Həbibü surəti-rəhmanə edər səcdəsin,
Bu viran dil kim olubdur, gənci-eşqin məxzəni.

¹ Bu qəzəl vəzn və qafiyə etibarilə nöqsanlıdır.

Billah, ey sərvı rəvan, durgıl səhər, gül şən degül,
Gün yüzün şəmi önündə ta gülə gülşəndə gül.

Cümlə aləm gülşən olsa, gülsə hər dəm yüzümə,
Çün gülər yüzün mənə gəlmiyə, ol gülşən degül.

Rövzəyi-hüsnü cəmalın ərz edəldən, ey sənəm,
Güldü bağı lalə, nəsrin, süsənü gülşəndə gül.

Bitirəldən gülsitam, bağbani-kainat,
Bitmədi bir gül yüzün misli dəxi gülşən degül.

Lalə yüzün həsrətindən oda yaxar içini,
Qönçə ləlün qeyrətindən su olar gül şən degül

Sünbülün vəsfın səbadən eşidübdürür məgər,
Anın üçün yelə verür xirmənin gülşəndə gül.

Bu Həbibı irişəldən növbaharı-vəslünə,
Aləm ana cənnət oldu, yalnız gülşən degül.

13

Fəzli-fəyyazi-əzəl çün eylədi feyzini am,
Saqiya, dur cami-Cəm sun, sübhdürür, vəssəlam.

Sufiya, qoy nəngü nami, cami-safî nuş qıl,
Saqiyi-məhrü əlindən, aşıqa, sən alma xam.

Könlünün ayinəsini hər nəfəs pak eyləgil,
Şol müsəffa ab ilə bu yengini anun müdam.

Meykədə içrə muqim ol, der isə piri-muğan,
Sən anun dür kimi sözün sima qıl, al ələ cam.

Rətbü yabis sözü qoy vaiz dimağın xuşgünü,
[Gərmü]-tər et cami-Cəmdən kim budur xeyrül-kəlam.

Ey Həbibî, sən müdam iç şol şərabin camını,
Anun əsrarını saxla, bilməsünlər xasü am.

Dur uru, ey saqi, billah, xoşxiram,
Cami-Cəmdən nuş edüb sərxoş həram.

Ləli-yaquti rəvani lütf edüb,
Sun əlümə ödəvüz bəzmi-müdam.

Gün yüzünlə zülfi-şəbrəngün, a dost,
Virdimü zikrim olubdur sübhü şam.

Ey qəmərrux, şəmsi-can, saqi, saqın,
Puxtə olmuş aşiqini etmə xam.

Səbzəvü abü hərifü sazü mey,
Budürür əsbabi-işrət, vəssəlam,

Hazır ikən dur içələm durmadan
Kim, gedər Cəm taxtdan uşanur bu cam.

Söhbəti bir xas edəlim yar ilə,
Müttəli olmasın ana heç avam.

Cəhd qıl, sənligi səndən zail et,
Şol müsəffə ab ilə sən, ey qulam.

Ey Həbib, hali olma bir nəfəs,
İç şərabi il on iki ay tamam.

15

Bir səhər piri-muğanı çün ziyarət eylədim,
Ayağında baş qodum¹, çox-çox ibadət eylədim.

Bir əcəb rətli-giran sundu əlümə piri-məst,
Aldım içdim, canü dil mülkün imarət eylədim.

Çün məni məst eylədi ol rətlilə piri-muğan,
Mən dəxi mütriblə saqiyyə işarət eylədim.

Mütriba, rast gu nəvadə çün düzətdir çəngini,
Akifi-meyxanəyə çünkim bəşarət eylədim.

Cəm olub kaşanə içrə, nuş qıldıq cami-mey,
Sayiqi-məhruyi gördüm, çox şətarət eylədim.

¹ Baş qoydum

Canü könlü, əqlü dini cümlə verdim saqiyə,
Şol ziyangər sofiyə sankim xəsarət eyelədim.

Pürgüşayiş olduğumu gördü, der: ey binəva,
Çox sevinmə, cismü cani yoxsa qarət eyelədim.

Eşidüb pirün sözün, içtüm hüzuri-qəlb ilə,
Cümlə isqati-səlatimə kəfərət eyelədim.

Bir zaman çün sakini-meyxanə oldum pır ilə,
Nəfsi-şum əyyamını xeyli həqarət eyelədim.

Pirimün bir cürəsinə satmam iki kövni mən,
Ey Həbibü, key bilürsən xoş ticarət eyelədim.

16

Ey dustan, (ey dustan) yarım mənə uymaz, nedim?¹
Ömrüm kimi getdi rəvan şol şəmi-can qıymaz², nedim?

Hərdəm nəzər pak eyeləyüb, baxsam cəməli-ayinə,
Günəş yüzü ayinəsi ayına göz doymaz, nedim?

¹ Nə edim

² Mətnə "göyməz" getmişdir.

Şol fitneyi-dövri-qəmər, eyni bəladır kim məgər?
Sərxoş olub, qəmlər içər, netdügünü¹ duymaz, nedim?

Ol dil siyəh, fəttan firəng, hər ox kimi atar bidirəng,
Doğru rəvanə irişür, ayruq gözə qıymaz, nedim?

Can bülbulü hər sübhü şam əfğanü ah eylər müdam,
Ol qönçələb, gülrux qulam, çün şəminə qoymaz, nedim?

Bir dəmdə min canü cəhan tərək eylər olsam yoluna,
Ol alihimmət dilbərüm minin birə saymaz, nedim?

Yarın qapusunda müdam, xar olduğum budur ki mən,
Doyar kişi hər nəsnəyə, bu cürmünə doymaz, nedim?

Ey nasihi-müşfiq, bizə pəndü nəsihət eyləmə,
Kimsə əzəldə yazılan yazıyı çün yuymaz, nedim?

Şeyxim, o can saqisinin sərxoş gözündən məst olan,
Mərdümləri iki cəhan xalqı dəxi duymaz, nedim?

Sən, ey Həbib, cami-mey nuş eylə, çaldır, cəngü ney,
Gördüm ki, ol settarü ney qullarına qıymaz, nedim?

¹Nə etdiyini

Can alıcı xuni gözün bir dәм aman vermәz, nedim?
Dil-xәstәyә kirpiklәрün ol dәxi can vermәz, nedim?

Şirin lәbün әsrarını Ruhül-qüdүsdән sordu can,
Der ol qeybün sirridir, namü nişan vermәz, nedim?

K-ol vaizin әfsanәsin, saqi, sun ol cami-Cәmi,
Gördün yәqin kim bu zaman dövri-zaman vermәz,
nedim?

Gәрçi әnәlhәq sirrini zәrrati-alәм söylәşür,
Eynin kimi rövşән xәbәр, bir şey әyan vermәz, nedim?

Ol lәzzәti kim canıma lәli-rәvan bәxşin verür,
Vallahi, anın zövqini canü cahan vermәz, nedim?

Ey sәbzeyi-can gülşәni, sәrvi-rәvanin lütfini
Baği-behiştü [...] huri-cinan vermәz, nedim.

Şol cami ki, sundun müdam, cani-Hәbibiyә müdam,
Ey saqi, mәhrü çün qulam, pirü cәvan vermәz, nedim?

Müstədam olğıl həmişə, ey gözəl xanım mənim,
Gözləri nərgiz, yüzü gül, zülfü reyhanım mənim.

Gün yüzün gördükcə, vallahi, bu könlüm şad olur,
Həq səni var eyləsün, dövlətli sultanım mənim.

Sən fərağət, şadü xürrəm, mən qılıram nalələr
Xoşmidir, dilbər, sana bu ahü əfğanım mənim?

Həsərətindən xəstə oldum, dərdimi bilməz təbib,
Dilbərə, vəslindədir, var istə dərmanım mənim.

Ey Həbibim, işte ğori mədhini təkrar edəm,
Bülbüli-şuridənəm, sənsən gülistanım mənim.

19

Mən ki, ləlin can yerində görmüşəm,
Dərdini dərman yerində görmüşəm.

Tiri-qəmzən zəxmini candan rəvan
Mərdüm axar qan yerində görmüşəm.

Xaneyi-gözdə xəyalın kölgəsin,
Şükr kim, mehman yerində görmüşəm.

Gün yüzündə küfri-zülfün, ey sənəm,
Mən yəqin iman yerində görmüşəm.

Müşəfi-hüsnündə xəttü xalını
Hərfbəhərf Quran yerində görmüşəm.

Qaşların yayınə kim eyd ayıdır,
Canları qurban yerində görmüşəm.

Hər nə cövr etsən, Həbib, lütf ilə,
Hüsni-xülq ehsan yerində görmüşəm.

20

Saqi, səhərdir, sun bərü, cami-Cəmi nuş edəlim,
Bu səngisar olmuş səri ol camla sərxoş edəlim.

Ruh ilə əqli rah ilə layəqəlü məst eyləyüb,
Dəhri-zamanın qüssəsin bir dəm fəramuş edəlim.

Bu əql möhkəm qeyd imiş üşşaqə, gördük, ey rəfiq,
Gəl cəhd edüb, duruşalım, ta anı sərxoş edəlim.

Gəldim qəbiçə geydürüb, rəz qızı bir qucalım,
Adın anın cismi-lətif, ruhi-göhərpuş edəlim.

Çünkim zəminü asiman, gördük, sima eylər müdam,
Gəl biz dəxi meyxanədə şol xum kimi cuş edəlim.

Qoy mədrəsəylə məscidi sufvü şeyxü vaizə,
Piri-muğanın camını deyr içrə biz nuş edəlim.

Ey saqiyyi-ruhi-rəvan, bir dolu sun, billah, rəvan,
Ta kim Həbibü dərvişi biəqlü bihuş edəlim.

Şol kim edəcəkdür müdam, gəl edələm biz sübhi-şam,
Ey piri püxtə, olma xam, demə ki, uş, uş edəlim.

21

Billah, səhərdir, saqiya, doldur bərü cam, içələm,
Layəqəlü məst olalım, biz rindü bədnam, içələm.

Çün bu siyahkasə cəhan bir dəm bizə verməz aman,
Sun lələgun anı müdam, hər sübhü hər şam içələm.

Ey saqiyyi-xöcəstə-fal, hər rüzü həftə, mahü sal,
Namusi-cami daşa çal, qoy nəng ilə nam, içələm.

Açıldı çün gülşəndə gül, saqi, ələ al cami-mül,
Çünkim bizə qalır degül bu dövrü əyyam, içəlüm.

Müfti, müdərris, şeyx, imam gördüm ki, içərlər müdam,
Biz də¹ onlara tabe olub, ey əhli-islam, içəlüm.

Çün hazır oldu dəffü ney, gül-səbzə içrə yarü mey,
Vəqti qənimət anla key, gəl, ey dilaram, içəlüm.

Meydir Məsihün qanı bəs, meydir çü ruhi-sani pəs,
Sən, ey Həbibü, sözü kəs, kim anı madam içəlüm.

Çün rəz qızı gözlərinin yaşı durur mey, bil müdam,
Ey saqi-yi-adil, bizə dəgmə, anı tam içəlüm.

22

Can içində dərdi-əşqin olalı, cana, müqim,
Gözlərindən sayru könlüm oldu sağü müstəqim.

Gün yüzün ayinəsində baxduğunca hər nəfəs,
Gözümə rövşən görünür vəchi-rəhman, ey həkim.

¹ Vəznə görə "d" oxunmalıdır.

Hər qaçan bir busə etsə can ləbindən iltimas,
Bağrımı xunxarə qəmzən edər ol dəmdə dunim.

Nemətü nazın cahanın nə der, ey can, canü dil,
Kim olara cövrü-nazın oldu çün nazi-nəim.

Ey Həbib, cövrü nazın görəlidən gözlərim,
Könlümün aramı getdi, canda qəm oldu müqim.

23

Mana mehri ermədi sən məhliqanın, neyləyim,
Axın olmadı bu cövrü cəfanın, neyləyim.

Bir tükənməz qarə sevdadır başıma saçların,
Ey cahanın fitnəsi, ucundan anun neyləyim.

Tiz edəldən mənə xəncər mərdi-kafər gözlərin,
Rahəti qılmadı, getdi cismü canun, neyləyim.

Nə qədər fikri-dəqiq edər olursam bilünü,
Qayətinə əql erməz ol miyanun, neyləyim.

Xəttü xalın nəqşi dildən göz yaşilə getmədi,
Yazusudur başuma, çünkim xudanun, neyləyim.

Bir nəfəs çün səndən ayrı oldu canım, ey sənəm,
Varlığın canü cəhanın, kün fəkanun, neyləyim.

Sordu can Ruhül-Qüdüsdən şol dəhanın sirrini,
Bilməzəm mən sirrini, der, qeybdanun, neyləyim.

Olmadı bu pirə hərgiz xani-vəslindən nəсіб,
Sən səadətli cəvanmərdi-cəvanın, neyləyim.

Arizin dövrində şol gül cilvə edər kəndünü,
Gör utanmaz yüzünü ol bihəyanın, neyləyim.

Can gözün, Mərrux qəmzən seyfi çün ənbər olur,
Tiri-Zöhrə, Mahi-Mehri-asimanın, neyləyim.

Çün Süheyli ləblərin bir busə verməz canuma,
Gündə min gəz öpdüğünü firqət onun, neyləyim.

Ləlü yaquti rəvanımdan rəvan etməz sana,
Ey Həbib, saqi-yi-namehribanun, neyləyim.

Ol həvavü bu həvəs kim ləbləri et cam¹,
Heç edüb yelə verür zülfün o canun, neyləyim.

¹ Misra bütöv deyil.

Gər səninçün qılmayam çək, ey büti-nazik bədən.
Gorum olsun bu qəbə, əgnimdə pırahən-kəfən.

Çıxmaya sevdayi-zülfin başdan, ey məh, gər yüz il
Üstixani-kəlləm içrə dutsa əqrəblər vətən.

Gərçi şad olman dəxi, ey dil, bundan böylə kim¹,
Çün mənə həmdəm olan sənsən, nə sən olgil, nə mən

Düşdi şəbnəm bağə, gəl, ta gül nisar etsün sana,
Səbzənin hər bərginə bir dür ki, tapşurmuş çəmən.

Ey könül, eşq əhlinə hər dəm gülərdin şamtək,
Mən deməzmiydim ki, bir gün ağlıyasdır gülən?

Necə dinlənsün Həbibin sənsiz, ey əndamı gül,
Çün batar cisminə təndə hər tük olmuş bir tikən.

¹ Üçüncü beyt cümgəndir (vər. 596).

Ey ağzı qönçə, çöhrəsi gül, xətləri səmən,
Zülfü bənəfşə, hüsnü çəmən, boyu yasəmən.

Sahib cəmalü əhli-kəmal, şəkkərin məqal,
Yusif sifətli, İsa nəfəs, vəchidə Həsən.

Ey könlü səngü adəti cəng, xuyi həm pələng,
Haz eyləyən, kərişmə qılan, aşıq öldürən.

Yox-yox, xəta dedim, qələt etdim, koc anladım,
İşi vəfa və könlü səfa, aşıqın sevən.

Az eylə, ey Həbibü, şikayət ze cövri-dust,
Dərdi-bələdən inciməsin aşıqəm deyən.

Gözüm eydür könlümə: şol huri-məhvəşdən saqın,
Könlüm eydür: yürü sən¹, var san şol, gözü qaşdan saqın.

Könlümü gözüm xəyalünə vətəndir gərçi kim,
Ey sənəm, billah, lütf et, abu atəşdən saqın.

¹ "Sən" artıqdır.

Ey bəlalü dil-şikəstə, vey pərişan-hal, eşid
Sözümü: şol cadi sünbül, zülfi-sərkəşdən saqın.

Sana gər rüsvayi-xələq olmaq gərəkməzsə, a dil,
Yürü var şol məsti-cadu iki sərxoşdan saqın.

Ol həbib-i-bivəfanın qövlinə inanma sən,
Ey Həbib, sana dedim abu atəşdən saqın.

27

Xəbi-qəflətdən oyansun eşqi-dildar istəyəm,
Bülbüli-şuridə olsun vəsl-i-gülzar istəyəm.

Ney kimi bağrın dəlib, hər dəmdə nalan eyləsün,
Dərdilə yansın, yaxılsın vəsləti-yar istəyəm.

Aşiqin yanmaqdan özgə dərdinə dərmanı yox,
Yanmağa pərvanə bolsun şəmi-rüxsar istəyəm.

Aşiq oldur canü dildən dərd qıldı ixtiyar,
Dərdinə dərman buldu dərdi təkrar istəyəm.

Can verib bir can üçün yansa Həbib, qəm deyil,
Masəvadan fariğ oldu vəsl-i-dildar istəyəm.

Könlümü həm dəmbədəm edər pərişan saçların,
Əqli qılır dəngü valeh, məstü heyran saçların.

Bir dükənməz qarə sevdadır ki, ucu yox anın
Mən pərişan-xatirin başunda, ey can, saçların.

Gün yüzündür gərçi iymaniylə dini aşiqin,
Mana yetər dünyada küfr ilə iman saçların.

Gər dü kövni bir qılına versələr min can ilə,
Ey sənəm, billahi, vermə k-ola¹ məccan saçların.

Üqdəsindən bir gireh çözsə ərşin üstünə,
Tutar Ayü Günəşin yüzünü yeksan saçların.

Qaliyəvü müşkü ənbər qıldı təblü ud, ney,
Sərbəsər xaki-cəhani ənbərəfşan saçların.

İki kövnə bir qılı niycəsi olmasın mühit,
Qurdu çün ərşül-əzim üstünə sayan saçların.

Dört kitabın müşkilini bu Həbibə etsə həl,
Nola çünkim oldu ana nəqlü bürhan saçların.

¹ K-ola - ki ola

Qamu cövri ki, cana, cana etdin,
Qamusun xub key mərdanə etdin.

Gözün qan ağladuğu, ey pəriru
Ki, hərdəm zülmünü insanə etdin.

Əlinə tiğ verdün iki məstin,
Bu rəsmü adəti türkanə etdin.

Şu məst etdiklərin mehrab içində
Görən der: məscidi meyخانə etdin.

Şu can deyrində yaxdın iki şəmi,
Cəhani yeksər atəşخانə etdin.

Çü zənciri saçuna şanə urdun,
Tökəli aqili divanə etdin.

Cəmalin şəminə yanmağa hər dəm
Qamu can mürğünü pərvanə etdin.

Yüzün nətində xalin baydaqunu
Sürəldən şahları fərzanə etdin.

Saçunun bir qılın, ey müşəfi-can,
Həzaran qisseyi-əfsanə etdin.

Könül mürğün giriftar etməğiçün
Şu zulfu xali damü danə etdin.

Həbib, qulağuna söylə yarın,
Sözünü çünkü sən dürdanə etdin.

30

Nə kövkəbdir bu, ya rəbb kim, Gün əşdən nuri rövşəndir,
Nə qəbqəbdir ki, ətrafi gülü reyhanü gülşəndir.

Nə xəddü arizü xətt kim, mühəqqəq nəqşi-Çin olmuş,
Nə şirin nöqtədir ağzı ki, elmi-qeyb üçün fəndir.

Nə müşkil üqdədir zülfü ki, əql am edəməz həl,
.....

Şirin ləbdir ol Xosrov ki, can Fərhadidir anın,
Nə Leylidir ki, Məcnunu həzaran həmçü mən səndir.

Əgər şeytan degilsən, gəl mələk kimi sücud eylə,
Şu zibə vəchinə yarın niçün kim vəchi-əhsəndir.

Şu caduyi kəmankeşdir ki, qan içməkdən usanmaz
Şu hindu xali-dilkəş gör, neçə yıldır ki, rəhzəndir.

Əgərçi sufinin fikri həmişə hurü cənnətdir,
Həbibisi sevdigü candan şu dinün nuru oğlandır.

31

Tapun kim, canların cananəsidür,
Bu aşiq can anun cana nəsidür?

Yüzü bir şəmi-candır, aləm-əfruz,
Kim anun mehrü meh pərvanəsidür.

Rüxün nətində xalun baydaqınun,
Qamu şahı-cəhan fərzanəsidür.

Bu cümlə zülfü canun zülfü xalun,
Birisi damü, biri danəsidür.

Saçın məşşatəsinin dil olubdur,
Necə getsün ki, hər dəm şanəsidür.

Qaşın mehrabi can ikən acəb bu,
Kim əhli-şirkin ol meyxanəsidür.

Saçı zəncirinün hər dəm Həbibı,
Bu əqlü canü dil divanəsidür.

Zülali-ləlin içün olmayaq xak,
Həvan oduna hər dəm yanəsidür.

32

Kainatın varlığından mənə sən şafi yetər,
Qibleyi-mehrabı, cana, qaşının taqi yetər.

Nari-hicranın duxani zülmətini sürməgə,
Şəmsi-can, zöhrə-cəbin, mahin yüzü taqi yetər.

Cani-miskin mari zülfı ağularsa, qəm degil,
Zərrəcə şirin ləbinin çünki tiryaki yetər.

Gərçi yaran məst olub, nuş eyləməzlər kasəyi,
Bizə Fəzlin dövlətində cürəyi-baqi yetər.

Şəmsi-dinün söhbətində bizə, ey yari-zərif,
Noqlü şəmü səbzə abü saz ilə saqi yetər.

Biz bu bipavü sərü üftadə, dilrişin müdam,
Tutmağa əlində camı saidi-saqi yetər.

Dürdü safi nə sunarsa saqi-yi-can, nuş qıl,
Dinməsün kim, ey Həbib, məstdürür saqi, yetər.

33

Pərtövi-hüsni-cəmalın aləmi pürnur edər,
Əhsəni-vəchi-xəyalın adəmi məsrur edər.

Ləli-canbəxşin əgərçi mürdə cismə can verir,
Çeşmi-bimarın, nigara, canları rəncur edar.

Kilki-qüdrət alınına çün fəzli-bismillah yazar,
Yəni rəhman surətin şeytanı gözdən dur edər.

Eyni-fəttanıyla qaşın, zülfin, ey məhrü sənəm,
Neçə izzət əhlini pəmal edübən xar edər.

Cəm degil, xeyli-xəyalın yıxsə, ey şəh, can evin,
Çünki hüsnün gənci-eşqünlə anı məmur edər.

Ruxlərin şəminə can pərvaz edüb pərvanəvəş,
Yandığınca saçların ol miskini məhcur edər.

Münşiyi-qüdrət yazar çün dəftərinin surətin,
Xətti-tövqiünü ol dəm rıqəyi-mənşur edər.

Hüsnünün təqvimini çün bağlar əhsən vəchilə,
Xəttü xalının rüqumi əbcədin məstur edər.

Həqşini pərgarının nəqqəşi-surət yazacaq,
Abu rəngin rəsm içində büt kibi məstur edər.

Ləlü lölönün Həbibini nəzm edəcək mədhini,
Eşidən der bu Məsihadir ki, nəfhi-sur edər.

34

Nigara, zülfi-şəbrəngin ki, əyyamın siyah eylər,
Mənim ol ömrümü badə verüb, hər dəm təbah eylər.

Sən ol insani-kamilsən, ola, ey surəti-rəhman
Ki, daim hüsninə səcdə sürüşü mehrü mah eylər.

Əmin olan həvadisən, dü aləmdə o aşiqdir
Ki, sən məşuqi-qeybinin eşigin ol pənah eylər.

Səadətli ayağının tozu hər başa kim qonsa,
Əlini erdürtür ərşə, adın sahib-küləh eylər.

59

Bu xaki cismimi mehrin odunun yeli yaqdıqca,
Gözüm seylab olur ol dәм, hәм ahim kuhi kah eylәр.

Qamu şahmat olur şahha fәrәs filiylә fәrzin sür,
Qaçan kim baydaqi-xalin rüxün nәtindә şah eylәр.

Müәnbәр zülfinә müşki-xәta öygәnmәk etdikcә,
Yanar fikri-xәtәsinin oduna çün günah eylәр.

A Şәmsәddini-canpәrvәр, titirәр gög, qamu әxtәр,
Hәbibә eşqin odundan k-o dәм dәrd ilә ah eylәр.

35

Mәgәр badi-sәba zülfin ucundan key pәrişandır
Ki, başü canü dil hәр dәм ayaq altında rizandır.

Müfәrrih lәlü yaqutun xәyali-fikrin edәldән,
Bu cani-şirin, ey dilbәр, әcәb diltәngü heyrandır.

Gözünlә zülfi-şәbrәngin görәldән canü dil hәр dәм,
Pәrişanhalü aşiftә, nizarü zarü giryandır.

Qaşınla kirpigü zülfün, xәti-xalinlә hәм lәlin,
Oxuyan müshәfi-candan der ol ayati-Qurandır.

60

Məni rüsvayi-xəlq etsə əcəbmidir qəmi-eşqin
Ki, hər dəm navəki-qəmzən dilü can içrə pünhandır.

Qiyamət qamətin eynim görəldəndir rəvan, ey dust,
Bəlayi-nagəhandır bu, kim ol aşubi-dövrəndir.

Həbibəi dərvəşin şövqin görəldən, ey pəri peykər,
Rəvan axıtdığı gözdən əqiqü ləlü mərcəndir.

36

Gül yanağın üzrə çün ol sünbülü-sərkəş yatur,
Cümlə sərkəş dillər ana bağlu xoş-naxoş yatur.

Hərki hüsnin Kəbəsinə görsə fəttan eynünü,
Der rəvan məhrab içində bir-iki sərxoş yatur.

Çüstü çapuq bir əcəb oğrudur ol hindu sənün,
Baği-cihandan¹ sibü gül-şəftalü verüb xoş yatur.

Qabi-qövseyinlə qəmzən oxuna canü dili
Sinəmiz içində həm qurbanü, həm tirkəş yatur.

Gözümün yaşılə ahim atəşindən yerü gög
Xüşkü tər olmuş, Həbibəi, həm quru, həm yaş yatur.

¹ "Baği-candan" olmalıdır

Çin elindən çin səhər çün şol büti-ziba gəlür,
K-ayü gündən rüxlərinin pərtövi-ziba gəlür.

Çün gəlür min naz ilə ol sərvi-səməndam yar,
Sanasan Məcnunə Leyli, Vamiqə Əzra gəlür.

Ey ki, qəddi-dilbəri sərvi-səhiyə bənzədən,
Rast et, billah, nəzər kim, müntəha bəla gəlür.

Müshəfi-hüsnün təfəül etdügümcə ruzü şəb,
Taleimdə görünən bu surəyi-tənha gəlür.

Hər qaçan badi-səhər dəprətsə müşkin zülfini,
Xatirim olur pərişan, başuma sevda gəlür.

Huri-eynə dəvət etmə məni, vaiz, varmazam,
Hüsn içində çünki, şol bimislü bihəmta gəlür.

Nərgisi-məxmurə din¹ kim, taki xudbin olmasun,
Bağ içində seyr edə şol gözləri şəhla gəlür.

Kəbəyi-kuyin ziyarət etməyə badi-səba,
Eşiginə hər səhərgah bisərü bipa gəlür.

¹ Deyin, deyiniz

Al əlindən ayağı, qoy ayağında başuni,
Saqi-yi-zöhrə cəbin, gün yüzli məhsima gəlür.

Qapusunda guşi həlqə qıldığım bu k-eşidəm,
Ta ki deyər rəhm edüb şol aşiqi-rüsva gəlür.

Xəstə dil olduğuna, qəm yemə, ey can, dəmbədən
Zi səadət kim qulunu görməgə Mövla gəlür.

Çün Həbib-i gördü bu gün dilbərin didarını,
Sanmanun¹ könlünə ayruq qüsseyi-fərdə gəlür.

38

Aşiqə məşuqinin cövrü səfası xoş gəlür,
İki aləmdən ana bir mərhəbası xoş gəlür.

Gözlərim dərdinə sürmə olmağiyçün dəmbədəm
Tutiyayi-cövhərindən xaki-payi xoş gəlür.

Ömri-baqi saçlarındır, badə vermə, ey sənəm,
Görün ol ömri-əzizi, çün bəqası xoş gəlür.

Cümlə bu xəlqi-cəhanın qılı qalındən mənə
Eşigində itlərinün macərəsı xoş gəlür.

¹ S a n m a - anın

Sana, ey zahid, behiştü hurü rizvani, mənə
Ol büti-ziba nigarımın liqası xoş gəlür.

Bu Həbibinin duasın müstəcab et, ey sənəm,
Çün kərəm əhlinə dainin duası xoş gəlür.

39

Dur, ey mürği-səhər, billah, ağaz et,
Sərağazın odunu cangüdaz et.

Müxəyyər eylə üşşaqi nəvadə,
Sifahan yüzünü göstər, hicaz et.

K-o zəngüleylə mərğuli nigarın
Səri-zülfini tutub rudsaz et.

O gülruх qönçələbdən busə istə,
A bülbül, hər nəfəs nazü niyaz et.

Edərək busəligi eylə yürək,
Şu udü çəngü nayi pərdəsaz et.

Nigara, ayağından saçmı dər,
Qubar olmuş rüusi sərfəraz et.

Şu müşkin zülfinin çinini çözgil,
Bu miskin aşiqin ömrün diraz et.

Fəhmindir nöqteyi-mövhum,
Həbib, Sən andan bir xəbər sor kəşfi-raz et.

40

Ey afitabi-dövlət, vey kövkəbi-hidayət,
Ey mətləyi-təcəllə, vey nuri-bibidayət.

Şəmi-rüxi-cəmalın bir nuri ləmyəzəldir,
K-ənvarinə bulunmaz hərgiz anın nihayət.

Ey nuri mehri-aləm, bir məhdürür ki, yüzün,
Məhr ilə mahə eylər hər dəmbədəm sirayət.

Hicrin şəbində məqsud yolunu yad qıldım,
Bir guşədən görüngil, ey kövkəbi-hidayət.

Sən müşəfi-həyatı yazdıqda dəsti-qüdrət,
Yüzün səhifəsinə nəqş etdi yeddi-ayət.

Kirpiklərinlə qaşım, zülfin hürufidir ki,
Səbülməsanidə səhh oldu ol kitabət.

Sünbül saçını çözmə kim, necə baş ayaqda
Qalır ucundan anın bicürmü bicinayət.

Məşuqinin, ey aşiq, mehri odu yelinə
Hər dəmdə abü xakə bax, eyləmə şikayət.

Məşuqədən xəbər kim bilmək dilərsə, yansın
Eşq oduna ki, aşiq budur əssəh rəvayət.

Bipavü sər fənədə qalmışdırür Həbibü,
Lütfünlə dəstəgir ol, fəzlinlə et inayət.

41

Görəldən zülfi-ənbərbarın, ey dust,
Pərişandır bu diləfgarın, ey dust.

Yaşarduqca ləbi-ləlində xəttin,
Qızarır atəşi-rüxsarın, ey dust.

Nə şirin abu rəngü xalü xətdir,
Şu ziba surəti-pərgarın, ey dust.

Bu gün mahiyyəti sənsən həqiqət
Bu həftü pəncü nöhlə çarın, ey dust.

Əcəb afətdürür cani-cəhanə
O çeşmi-caduyi-əyyarın, ey dust.

Nə rövşən şəmsi-dinü mehri-cansan
Ki, tutdu aləmi ənvarın, ey dust.

Olubdur qərqi-ənvəri-təcəlla
Həbibî görəli didarın, ey dust.

Yüzün mahin görən mehrinə baxmaz
O çərxi-atlasi-dəvvarın, ey dust.

42

Dil saçından oldu sevdəyi mizac,
Cana, şirin ləblərindən et əlac.

Eyni candır əllərindən zəhri-nab,
Sənsiz abi-zindəgi milhi-ücac.

Ənbəri-sara saçından oldu xak,
Nafeyi-Çin necəsi bula rəvac.

Hüsnünün razın necə saxlaya dil,
Gizləmək mümkünmi misbahi zücac.

Cövhərindən xaki-pakin, ey sənəm,
Erişən baş olmadı möhtaci-tac.

Bu Həbibî dünyəvi üqbadə bəs
Həsrətindən qeyrə etməz ehtiyac.

Olmadan bu badü atəş xakimiz,
Mahi-mehrnlə bulaydı imtizac.

Müsəddəs

Dün gördüm ol nigari-tərəbnakü ərcimənd,
Kafur əliylə dəstələmiş ənbərin kəmənd,
Baxdım şikənci-türrəsinə zarü müstəmənd,
Bir şəxsi-natəvan oturur gərdənində bənd,
- Kimdir bu miskin, ol nə rəsəndir? - dedim, dedi:
- Zülfim kəməndi tutsağı canındürür sənin.

Çəkmiş cəmalə fərrü dəmə izzü cahını,
Ənbərlə doldurub, başa əymiş külahını,
Əbrin yüzündən aldı və ərz etdi mahını,
Gördüm yüzündə daneyi-xali-siyahını,
- Şol müşk lalə üzrə nədəndir? - dedim, dedi:
- Canında əksi-dağı-nihanındürür sənin.

Ləlü göhər dişiyə yapışmış dodağınə,
Müşki-Xütən həvəsdən ulaşmış yanağınə,
Dürri-Nəcəf həvadən asılmış qulağınə,
Çox danə-danə nəsnə tökülmüş ayağınə,

- Hey-hey, bu nə əqiqi-Yəməndir? - dedim, dedi:
- Gözdən axan cigərdəki qanındürür sənin.

Gəşt ilə çıxdı gülşənə ol sərv-i-gül-üzar,
Əlvanı meyvə daməninə tökdü şaxsar.
Mən gördüm anda püstəvü badamü sibü nar,
Bir mürğ oxurdu arizi bağında zar-zar,
- Ol mürğ nə mürğ, bu nə çəməndir? - dedim, dedi:
- Bağ-i-çəməndə mürği-rəvanındürür sənin.

Göz gördügüncə könlüm olur hüsnü maili,
Eylər dəli bu şivə ilə neçə aqili,
Sehr eyləmiş yüzündə yenə çahi-Babili,
Bənd etmiş anda bir neçə sahibnəzər dili,
- Çin söylə, bu nə çahi-zəqəndir? - dedim, dedi:
- Ey çox xəlali, kəndü məkanındürür sənin.

Yaşım yürüdü su kimi ol sərv suyinə,
Göz baxa qaldı zülfü xətü ruyü muyinə,
Piranəsər könlü axub ol qəddi-cuyinə,
Aldandı tiftək dil anın rəngi-ruyünə,
- Bu nə xəcəstə sərv-i-səməndir? - dedim, dedi:
- Bəxti-səidü ömri-cəvanındürür sənin.

Nərgis oyandı, bu çəmən damənü caməxab¹,
Gül çıxdı, pırəhən yaxasından açub niqab,
Təb düşdü canə, cümleyi-afaqi tutdu tab,
Ol dəm ki, doğdu qibleyi-məşriqdən afitab,
- Bir zərrə gördüm anda, dəhəndir! - dedim, dedi:
- Bu söz yəqin, Həbib, gümanındürür sənin.

¹ Misra bütöv deyil.

Qitə

Səfa həngamıdır, işrət dəmidir, ey güli-rəna,
Açü bağı-lətafətdə görünsün pərçəmin, cana,
Münəvvər eyləsün ruyun dili-üşşaqi-qəmxari,
Dili-naşadi şad eylə, budur xasiyyəti-məna.

LÜĞƏT

A

Abdullah - Allahın qulu
Abi-heyvan - dirilik suyu
Abi-rəvan - axan su
Abi-zindəgi - dirilik suyu
Akif- islahedici
Aləm əfruz- aləmi işıqlandıran
Ariz - üz
Aşiyən - yuva
Aşub - qalmaqal, fitnə
Ayrıuq - ayrı, qeyri, artıq

B

Bad - yel
Badi-bahar - bahar yeli
Bəsirət - həqiqəti görmək
Bidirəng - qorxusuz, çəkinmədən, gözləmədən
Bihəmtə - tayı-bərabəri olmayan
Birah - yolsuz, yolunu azan
Bürhan - dəlil, isbat
Büryan - yanmaq, qovrulmaq
Bulmaq - əldə etmək, tapmaq

C

Canpərvər - ruhu oxşayan

Cəbin - alın

Cənnəti-firdövs - cənnət bağı

Cilvə - görünmək, pərildamaq

Cübbə - üst geyim

Cüdi-binəhəyat - sonsuz səxavət

Cürə - bir udum

Cürm - təqsir, günah

Cüstücu - aramaq

Ç

Çah - quyu

Çeşmə-bina - görünən göz

Çin - 1. Ölkə adı; 2. Doğru; 3. Qıvrım saç

Çözgil - həll etmək, xırdalamaq, əlac etmək

D

Dai - iddia edən

Dam - tələ

Dana-bilici

Darüşşəfa - şəfa evi, xəstəxana

Deyr - monastır, rahibxana

Dəhr - dünya, aləm

Dəmsaz - uymaq, məşğul olmaq

Dəprətmək - tərپətmək
Dərbən - qarıçı, keşikçi
Dəstar - əmmamə, çalma, sarıq
Dəti-qüdrət - Allahın əli, qüdrətin əli
Dəvan - qaçan
Dəvvar - dövr eləyən
Diləfkar - ürəyi pərişan, qəmli
Diləfruz - ürəyə yatan, qəlbi işıqlandıran
Dili-pürxun - ürəyi qan ilə dolu
Dilriş - qəlbi yaralı; şeirdə: aşıq, vurğun
Diraz - uzun
Duxan - duman, tüstü
Dur - uzaq
Duruşmaq - tab gətirmək, dözmək
Dünyavü üqba - dünya və axirət
Dürd- şərəbin xıltı

E

Elmi-qeyb - qeybdən xəbər verən elm
Elmi-lədünni - Allah vergisi olan elm
Erişmək, ermək (irişmək, ırmək) - yetişmək, çatmaq,
qovuşmaq, birləşmək və s.
Eyd - bayram
Eydür - söylər, xitab edər
Eyni-aşub - fitnəli göz

Ə

Əbcədi-hürufi - ərəb hərflərinin tərtibi və onların rəqəmləri

Əbhər - nərgiz gülü

Əbr - bulud

Ədəm - yoxluq

Ədvar - dövrlər

Əfi zülfin - ilan saçın

Əfyun – tiryək

Əhəd-tək

Əhli-şirk - Allaha şəriq çıxan, yolunu azan

Əklədi-ələvə etdi

Əla - hündür, uca

Əltaf - lütfilər

Əma - kor

Ənasir - ünsürlər: su, od, torpaq, külək (ab, atəş, xak, bad)

Ənbərbar - ətir saçan

Ərcimənd - alicənab, qiymətli

Ərşül-əzim - böyük kainat

Əsəhh - çox doğru, səhih

Əsfəl - alçaq

Əsma - isimlər

Ətiyyə - bəxşiş

Əyyam - günlər
Əyyar - çevik, hünərli
Əzim-üşşan - şanı uca, yüksək

F

Ferz - şahmat oyununda vəzir fiquru
Fəhm - anlaq
Fəm - ağız
Fərdi-yekta - tək, misli olmayan
Fərəs - at; şahmat oyununda at fiquru
Fəttan - fitnəli
Fəzl - alim, müdrik
Fəzli-feyz - müdrikliyin feyzi, əhəmiyyəti
Fitnə-əngiz - fitnə doğuran

G

Giran - bahalı
Gireh - düyün
Gülrux - gülüzlü

H

Həqqi-təala - yüksək Allah, tanrı
Həmta - bərabər
Həyati-cavidan - əbədi həyat
Həzar - min

Hidayət - doğru yola çağıran, həqiqətə dəvət edən

Huri-cinan - behişt hurisi

Hüma - ənqa quşu, cənnət quşu

Hürufi-həca - əlifbanı təşkil edən hərflər

X

Xaki-pak - pak torpaq

Xali-dilkəş - ürəyə yatan xal

Xar - alçaq

Xədd-yanaq

Xəti-yaqut - qırmızı üz

Xuni-süvəyda - qanla yazılmış

Xülq - xasiyyəət

İ

İmtizac-qarışıq

İsmi-hüsn - gözəllik adı

İssı - sahib, yiyə

İzaz - əziz, izzət

K

Kah - saman

Kamankeş - kaman çəkən, ox atan

Kaşanə - saray, imarət

Kəman-əbru - qaşu kaman

Kamtər - həqir, kimsəsiz

Karan - kənar, sahil

Kəsərət - çoxluq

K-o - ki, o

Kövkəb - ulduz

Küfr - günah, örtmək

Q

Qal - söyləmək, danışmaq

Qamu - hamı

Qəbiçə - don

Qəddi-bala - yüksək boy

Qəmərrix - ay üzlü

Qəni - varlı

Qüsl - təmizlik, yuyunmaq, pak olmaq

L

Laləgun - lələüzlü, lələ rəngli

Layəqəl - ağılı itirmiş, ağılsız

Ləmyəzəl - Allah

Lölö - ləl, qiymətli daş

M

Ma -su

Masiva - bundan başqa

Mehr - məhəbbət; Günəş

Meykədə - meyxana, şərab içilən yer

Meysaz - şərab hazırlayan

Məad-axirət - gediləcək yer

Məccani - pulsuz

Məfxər - iftixar səbəbi

Məhi-növ - təzə Ay, yeni doğulan ay

Məkr - hiylə

Məqami-ali - ali yer, müqəddəs yer

Mənşur - yayılmış

Məstur - örtülü, gizli

Məşam - burun

Məşqi-qeyb - qeybin yazısı

Məşşatə - bəzəkçi

Məzhər - zahir olunan, görünən

Misbah - çıraq, işıq saçan

Mizac - təbiət

Mövlana - böyük, ağa

Müavin - kömək

Müdam - daima

Müənbər-zülf- ətirli saç

Mühəqqəq - həqiqət, doğrulduğu bəlli

Müxəyyər - ixtiyar sahibi
Münfəil - peşman
Müntəha - sonu, intəhası olmayan
Mürdə - ölü
Mürəqqə - dərvişlərin geydiyi libas, xirqə
Miqim - məskən salan
Müsəbbə - yeddidən ibarət
Müsəffa - 1. Sefa bəxş edən; 2. Saf, xalis
Müşəf- Quran
Müstədam - daim
Müstəhəq - möhtac, haqqı olan
Müstəmənd - biçarə, zavallı, dərdli, möhtac
Müşfiq - şəfqətli, mehriban
Müşki-xətə - Çin ətri
Müttəli - xəbəri

N

Nab - xalis, saf
Nafeyi-Çin - Çin ətri, Çin müşkü
Nari-hicran - ayrılıq odu
Naseh - nəsihət edən
Nay - çalğı aləti, ney
Nəng - namus, həya, ar
Nargisi-məxmur - xumar gözlü
Nəshi-əkbər - böyük fəlakət

Nəsnə - şey

Nəva - oxumaq, fəryad etmək

Nuri-hüveyda - görünən işıq

Ö

Ömri-baqi - qalan ömür, əbədi ömür

Öygənmək - təşbeh etmək, bənzətmək

P

Payan - son

Peyda - gözə görünən, aşkar

Pərtövi-hüsnün - üzünün işığı, ziyası

Pərvanəvəş - pərvanə kimi

Piçü tab - dolaşmaq, əzab-əziyyət

Piranəsər - qocaman, müdrik, dünya görmüş, yaşlı adam

Piri-meyfuruş - qoca şərabçı

Piri-muğan - xərəbat əhlinin müdrik başçısı

R

Rahi-nicat - qurtuluş yolu

Rahzən – yolkəsən

Rəhman - rəhm edən, Allahın adı

Rəmim - çürümüş sümük

Rəncur - xəstə

Rəsən - ip, kəndir

Rətb - yaş, təzə
Rətəl - xoş kəlam
Rəz - tənək
Ritli-giran - böyük qədər
Röhban - türki-dünya, rahiblər
Rövzeyi-hüsn - gözəllik bağı
Rovzə - bağça
Rudsaz - musiqi aləti düzəldən
Ruhi-qüds - müqəddəs ruh
Rüəsa - rəislər

S

Sağər - şərab pıyaləsi
Said- qol, yüksəkliyə ucalan
Saqınmaq - qorunmaq, gözləmək
Sane - yaradan, sənətkar
Sayqu - xəstə, özündə olmayan
Seylab - sel suyu; şeirdə: çoxlu göz yaşına işarədir
Səbül-məsani - Quranın fatihə surəsini təşkil edən yeddi ayə. Hürufizmə
insan surəti
Səhh - təsdiq əlaməti
Səhm - qorxu, pay
Səmaq - iki parlaq ulduz
Səncileyin - sənin kimi
Səngisar - daşqalaq

Sərgərdan - düşkün, avara
Sərv-i-ravan - yeri-yən sərv ağacı (ucaboylu gözələ
işarədir)
Sib - alma
Siratül-müstəqim - doğru yol
Sirri-əasma - adların sirri
Siruş - mələk
Söyləşmək - deyişmək, sorğu-sual və s.
Sunmaq - vermək, irəli uzatmaq
Sur - şadlıq
Sübhan - Allahın adlarından biri, yaradan
Süvəyda - ürəkdə olan qara nöqtə
Şafi - kafi, kifayət edən
Şahpər - qanad
Səş-cəhət - altı tərəf
Şəb - gecə
Şabab - gənclik
Şəbi-hicran - ayrılıq gecəsi
Şəbrəng - qaranlıq
Səmsəddin - dinin günəşi
Sətarət - qorxmaz, qayğısız, dəcəl
Sövq - həvəs
Şu-bu

T

Tağ - qat

Taha - Quran ayəsi

Tahir - təmiz, pak

Tapu - hüzzuz, qulluq, xidmət, səcdə, təzim və s.

Tapunmaq - sitayiş etmək

Təbah - puç

Təmənnayi-vüsal - vüsala yetişmək arzusu

Tən - bədən

Tərəbnak - şad, şən

Təzvir - hiylə, yalan

Tirkəş - ox qabı

Tirqamət - düz qamət

Tiz - iti

Türreyi-tərrar - dağınıq saç

U

Urumaq - vurmaq, qoymaq

Uşanur - düşür

Ü

Üftadə - düşkün

Üqdə - düyün

Ülum - elmlər

Üstüxan - sümük

V

Vəch - üz

Vəhy - ilham

Vicudi-kainat - kainatın varlığı

Vird - təkrar etmə, bir şeyi təkrar-təkrar oxumaq

Y

Yabis - quru

Yengi -yeni

Yəğma - talan etmək

Z

Zəhri-nab - xalis zəhər

Zəkat-onda bir

Ziba - gözəl

Ziəcəb - təəccüblü

Zücac - büllur, şüşə

MÜNDƏRİCAT

Füzulini heyran edən şairimiz.....	4
Tövhid.....	17
Qəsidələr.....	20
Qəzəllər.....	25
Müsəddəs.....	68
Qitə.....	71
Lügət.....	72

HƏBİBİ

ŞEİRLƏR

"ŞƏRQ-QƏRB"

BAKI-2006

Buraxılışa məsul:	<i>Əziz Güləliyev</i>
Texniki redaktor:	<i>Rövşən Ağayev</i>
Tərtibatçı-rəssam:	<i>Nərgiz Əliyeva</i>
Kompyuter səhifələyicisi:	<i>Azər Quliyev</i>
Korrektor:	<i>Pərinaz Səmədova</i>

Yığılmağa verilmişdir 27.06.2006.
Çapa imzalanmışdır 17.07.2006.
Formatı 60x90 $\frac{1}{32}$. Fiziki çap vərəqi 2,75.
Ofset çap üsulu. Tirajı 25000. Sifariş 87.
Kitab "Şərq-Qərb" mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17.